

การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยฐานทางประชากร เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม Sustainable Development Based on Population, Economic and Environment

จิตติพันธ์ โกดิรัมย์*

บทคัดย่อ

ปัจจุบันทั่วโลกต่างให้ความสนใจเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืนตามนโยบายของคณะกรรมการด้านสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNCED) เพราะตระหนักถึงมหันตภัยทางสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการเจริญพันธุ์ของประชากรที่ขาดดุลยภาพ สำหรับประเทศไทยได้กำหนดในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 เพื่อให้การพัฒนาที่ยั่งยืนโดยกำหนดให้คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาในด้านอื่น ๆ เพราะประชากรกับสิ่งแวดล้อมนับว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด เมื่อประชากรเติบโต ถึงระดับที่ไม่เคยเป็นมาก่อนในประวัติศาสตร์ ความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีและห่วงโซ่ของการบริโภคที่เน้นความฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็นและกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อกระตุ้นการเพิ่มผลผลิตในอัตราที่สูง เพื่อสนองความต้องการ ของประชากรที่เพิ่มขึ้นตามแบบทุนนิยมได้มีผลกระทบสิ่งแวดล้อมทรัพยากรที่มีอยู่ตามธรรมชาติ นับวันถูกทำลายไปพร้อมกับการขยายตัวของเศรษฐกิจ เมื่อเป็นเช่นนี้ย่อมเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา (แนวความคิดใหม่เกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืนเกิดขึ้นท่ามกลางความตึงตันของการพัฒนาแบบเก่า) เพื่อเสนอให้คนอยู่กับโลกธรรมชาติ อย่างกลมกลืนและดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจแบบใหม่เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

Abstract

At present the sustainable development is very interesting to the whole world accordance with the policy of the committee of environment and development of United Nations (UNCED). At present the dangerousness of environment about the fertility of unplanned population are very much concerned.

In Thailand it is set in 8th National Economic and Social Development Plan in order to develop human as a center of development. The reason is that the population and environment are co-related to each other. When there are too much population in consumption-high technology. Society and economic activities are against environment conservation, the environment is definitely effected. The natural resource is being destroyed gradually together the gross of national product. This is the obstacle of the development.

The new vision about the sustainable development arises among the hopeless ways of old fashionable development. The new vision is to have human to be in eco-life and to have human life for sustainable development related to National Economic and Social Development Plan.

* อาจารย์ประจำหมวดวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ศูนย์วิชาการศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยศรีปทุม

บทนำ

ปัจจุบันทั่วโลกต่างให้ความสนใจเรื่องพัฒนาที่ยั่งยืนตามนโยบายของคณะกรรมการด้านสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNCED) ที่ได้ประกาศไปเมื่อ พ.ศ.2530 เพื่อให้ประชากรโลกได้ตระหนักถึงมหันตภัยทางสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการเจริญพันธุ์ของประชากรที่ขาดดุลยภาพ สำหรับประเทศไทยได้กำหนดในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ระหว่างปี พ.ศ. 2540-2544 เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยให้ความสำคัญคนเป็นหลักในการพัฒนา เพื่อให้คนมีคุณภาพและสมรรถนะในการดูแลรักษาและจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพราะประชากรกับสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งเชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิดตามที่ United Nation Fund for Population Activities กล่าวว่า เมื่อประชากรของโลกเติบโตถึงระดับที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนในประวัติศาสตร์และเมื่อการมีลักษณะแบบเมืองเพิ่มขึ้นอย่างไม่หยุดยั้ง ประกอบกับมีเทคโนโลยีที่ก่อให้เกิดสิ่งเปลี่ยนแปลงด้านทรัพยากร ท่วงทำนองชีวิตที่ก่อให้เกิดความสูญเปล่ามากเกินไปและการปฏิบัติทางเศรษฐกิจที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและการพัฒนาที่ยั่งยืน สิ่งเหล่านี้จะส่งผลที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนต่อบรรยากาศ ที่ดิน และป่าไม้ แร่ธาตุ และพลังงาน มหาสมุทรและคุณภาพชีวิต¹

แนวคิดเกี่ยวกับกาพัฒนา

กล่าวได้ว่าการพัฒนาเป็นสิ่งที่ทุกประเทศพึงปรารถนา หลายคนให้ความสำคัญต่อการพัฒนาในทางเศรษฐกิจบ้าง เทคโนโลยีบ้าง แต่ถ้าพิจารณาให้รอบคอบแล้ว การพัฒนาไม่ใช่เรื่องทางเศรษฐกิจอย่างเดียว หากครอบคลุมไปถึงเรื่องอื่น ๆ นอกเหนือจากด้านวัตถุหรือด้านเงินทองสำหรับการดำรงชีวิตของ

มนุษย์ การพัฒนาถือได้ว่าเป็นกระบวนการหลายมิติ ในปัจจุบันได้มีแนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาอยู่หลายประการ เช่น เน้นความเจริญเติบโตขยายตัวทางเศรษฐกิจ ภาวะทันสมัย การพึ่งพิง การกระจายรายได้ การเน้นความต้องการขั้นพื้นฐานในการพัฒนา การพัฒนาว่าด้วยระบบของโลก และแนวคิดที่ว่าด้วยการพัฒนาแบบยั่งยืน เห็นได้ว่าแนวความคิดดังกล่าวบางทฤษฎีมีส่วนสัมพันธ์กันและขัดแย้งกันอยู่ในตัว ทั้งนี้เกิดจากการมองต่างวาระกัน แต่ทั้งนี้ก็มีจุดมุ่งหมายเหมือนกันคือการพัฒนา โดยเฉพาะกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาที่ต้องพึ่งพิงเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่ทันสมัย และระบบอุตสาหกรรมนิยมจากต่างชาติเพื่อให้เกิดการกระจายรายได้ ประชาชนอยู่ดีกินดี ยิ่งในปัจจุบันด้วยแล้ว โลกตกอยู่ในกระแสแห่งการพัฒนาอยู่เสมอ เลยกลายเป็นว่าประเทศและภูมิภาคต่าง ๆ เชื่อมโยงด้วยเครือข่ายเดียวกัน คือเครือข่ายความเป็นเมือง (Urban Network) โดยมีประเทศที่พัฒนาแล้วเป็นแกนและคอยดึงดูดผลประโยชน์จากส่วนที่ยังด้อยพัฒนาว่าในรูปแบบของระบบทุนนิยม และระบบทุนนิยมนี้ยังคงมีอยู่ต่อไปตราบเท่าที่โครงสร้างของสังคมไม่เท่ากัน แต่มีความพยายามให้เกิดการพัฒนาให้เท่าเทียมกัน

แต่ในช่วงทศวรรษที่ 1980 เหตุการณ์ได้แปรเปลี่ยนไป ความคิดแบบถอนรากถอนโคน (Radical Environmentalism) ถูกมองว่าเป็นความคิดที่ไม่สร้างสรรค์ ไม่มีใครนำไปปฏิบัติได้ หลายฝ่ายเชื่อว่าระบบอุตสาหกรรมนิยมจำเป็นต้องขยายตัวต่อไปเพราะเป็นระบบเดียวเท่านั้นที่สามารถนำความเจริญรุ่งเรืองมาสู่มนุษยชาติได้ ในขณะที่เดียวกันโลกที่ยากจนก็ต้องการหลุดพ้นความทุกข์ยาก ประชาชนต้องการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ระบบเศรษฐกิจต้องเป็นระบบอุตสาหกรรมนิยมตามแบบฉบับของอารยธรรมตะวันตก

¹ UNFPA United Nations Fund for Population Activities. Population, Resources and The Environment : The Critical Challenges (U.S.A. : Automated Graphic Systems. 1991) p.120.

ในวงการ
ถ้าเรามี
เราก็อาจ
โลกธรรม
การนำเส
ยั่งยืน²
แนวคิด
แ
แนวความ
UNFPA
ยั่งยืนดัง
กระจาย
อย่างทั่ว
ในระดับ
หลัง แ
อย่างแจ
การรักษา
คุณภาพ
แบบยัง
ระบบนิเว
การเปลี่ย
ในภาวะที่
น่าจะพิจารณา
ของการนำ
ปัจจุบันที่
เรื่องคุณภาพ
ปัจจุบัน แ
ของมนุษย์
น้อยที่สุด
ที่เกี่ยวข้อง

² ปรัชญา
³ เกื้อ วรรณ

ในวงการวิชาการและธุรกิจหลายฝ่าย มีความเห็นว่า ถ้าเรามีการจัดการทางสิ่งแวดล้อมที่มีประสิทธิภาพ เราก็อาจมีความเจริญก้าวหน้าได้พร้อมกับการรักษา โลกธรรมชาติในเวลาเดียวกัน ในขณะนี้เองได้เริ่มมีการนำเสนอแนวคิดใหม่ที่เรียกว่า การพัฒนาแบบ ยั่งยืน³

แนวคิดที่ว่าด้วยการพัฒนาแบบยั่งยืน

แนวคิดที่ว่าด้วยการพัฒนาแบบยั่งยืน เป็น แนวความคิดที่ได้รับความนิยมมากในปัจจุบัน ตามที่ UNFPA ได้รวบรวมคำอธิบายเกี่ยวกับการพัฒนาแบบ ยั่งยืนดังนี้ การพัฒนาแบบยั่งยืนเป็นการพัฒนาที่ กระจายประโยชน์ของความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจได้ อย่างทั่วถึง ตลอดจนเป็นการพัฒนาที่ปกป้องสิ่งแวดล้อม ในระดับท้องถิ่นและในระดับโลกโดยรวมเพื่อชนรุ่น หนึ่ง และเป็นการพัฒนาที่ทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น อย่างแท้จริง³ แนวคิดดังกล่าวเป็นการจุดประกายแห่ง การรักษามรดกทางทรัพยากรทางธรรมชาติ การทำให้ คุณภาพของชีวิตมนุษย์ดีขึ้น ในลักษณะเศรษฐกิจ แบบยั่งยืนเป็นเศรษฐกิจที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อ ระบบนิเวศและรักษาทรัพยากรธรรมชาติไว้ได้ ซึ่งเป็น การเปลี่ยนแปลงในเชิงคุณภาพในระบบของเศรษฐกิจ ในภาวะที่มีคุณภาพทางระบบนิเวศวิทยาประเด็นนี้ น่าจะพิจารณาว่า ความยั่งยืนนั้นอยู่ที่ระดับ (Level) ของการนำเอาทรัพยากรทางธรรมชาติไปใช้ ยิ่งในสภาวะ ปัจจุบันที่การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจที่เน้นใน เรื่องคุณภาพจึงเป็นปัญหาว่าเท่าที่ทรัพยากรมีอยู่ ณ ปัจจุบัน และการนำไปใช้เพื่อตอบสนองความต้องการ ของมนุษย์นั้นทำอย่างไรจึงจะเกิดการเปลี่ยนแปลง น้อยที่สุด จากประเด็นนี้น่าจะนำไปสู่ประเด็นอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจสิ่งแวดล้อม

ประชากรกับการพัฒนาแบบยั่งยืน

ประชากรของประเทศนับว่าเป็นปัจจัยหลัก สำหรับการพัฒนาทางสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเห็นได้จากนโยบายการพัฒนาประเทศ มุ่งที่จะ ลดภาวะการเจริญพันธุ์ แต่บางครั้งเกิดความขัดแย้งใน ตัว เพราะการลดภาวะการเจริญพันธุ์มีผลกระทบต่อ การขยายตัวทางเศรษฐกิจหรือไม่ ประเด็นนี้ควรศึกษา เช่นเดียวกัน เนื่องจากโครงสร้างทางเศรษฐกิจและ สังคมนั้นล้วนต้องอาศัยทุนมนุษย์ ความสัมพันธ์ทาง การค้า การขยายตัวทางเศรษฐกิจและความยากจนของ คนในชาติ เมื่อประชากรเพิ่มขึ้น โดยไม่มีการควบคุม นั้นจะนำมาซึ่งความยากจน หากรัฐไม่มีงบประมาณ เพียงพอที่จะมกจัดสรรสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน ให้ ในขณะที่เดียวกันหากประชากรในประเทศได้รับการ จัดสรรทางการศึกษาจากรัฐเป็นอย่างดี ส่งผลให้ มีรายได้มีโอกาสที่ดีกว่าด้านอาชีพ เหล่านี้ล้วนส่งผลให้ สุขภาพของประชาชนดีขึ้นและอัตราการตายของทารก ก็อยู่ในระดับต่ำ มีแรงงานที่มีคุณภาพ-สตรีมีฐานทาง การเงิน สุขภาพดี กลายมาเป็นตัวกำหนดให้ระดับ ภาวะการเจริญพันธุ์คงสูงอยู่ ดังนั้นความยากจนและ อัตราการเจริญพันธุ์สัมพันธ์กับโครงสร้างทางเศรษฐกิจ และสังคม อาจกล่าวได้ว่าการพัฒนาที่มีความเป็นไปได้ หากมีอัตราการเจริญพันธุ์ลดลง โดยกลุ่มประเทศใน โลกที่สามซึ่งควรดำเนินการไปพร้อม ๆ กับนโยบาย การวางแผนครอบครัว การสาธารณสุข การพัฒนา ชนบทและการศึกษา

ผลกระทบของการพัฒนาต่อภาวะการตาย

การศึกษาถึงผลกระทบของปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคมที่มีต่อภาวะการตายนั้น โดยพิจารณาจากปัจจัย ทางเศรษฐกิจและสังคมที่ต่างกัน เช่น

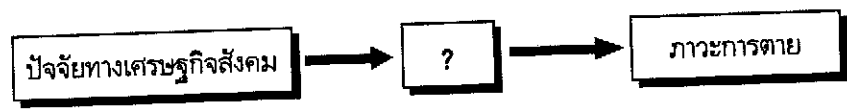
² ปรีชา เบียมพงศ์สานต์. เศรษฐศาสตร์สีเขียวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ. (กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539) หน้า 221.

³ เกื้อ วงศ์บุญสิน. ประชากรกับการพัฒนา. (กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538) หน้า 70.

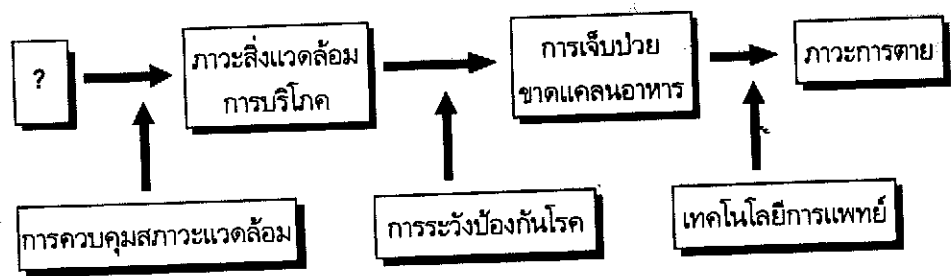
1. ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อมารดา เช่น อายุ จำนวนบุตร ช่วงห่างการมีบุตร
2. มลภาวะสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีผลต่ออากาศ เป็นพิษ น้ำเสียซึ่งมีส่วนสำคัญต่อโรคทางเดินอาหาร เป็นต้น
3. การขาดสารอาหาร เช่น โปรตีน วิตามิน
4. การได้รับอุบัติเหตุต่าง ๆ หรือการทำร้ายตัวเอง
5. การระวังและรักษาโรคของประชากรแต่ละบุคคล โดยพิจารณาทั้งในแง่ของการระวังและการรักษาโรค

ปัจจัยดังกล่าวมีผลต่อภาวะการตาย ซึ่งนำเสนอเป็น รูปดังนี้

ก. การวิจัยเชิงสังคมศาสตร์

ข. การวิจัยเชิงการแพทย์

ที่มาจาก : Morsley and Chen (1984 : Figure1)¹

จากแนวเกี่ยวกับประชากรกับการพัฒนาที่ยั่งยืน ได้ส่งผลต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมส่งผลให้ รายได้ของรัฐและครัวเรือนเพิ่มขึ้น ย่อมทำให้มาตรฐาน การครองชีพและความเป็นอยู่ของประชากรดีขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้ารายได้เฉลี่ยของประชากรนั้น เพิ่มขึ้นสูงกว่าระดับรายได้ที่พอเพียงชีพได้ตามปกติ ย่อมมีส่วนทำให้อำนาจซื้อของครอบครัวที่มีต่อบริการ ทางการแพทย์และอนามัยสูงขึ้น การที่รัฐมีรายได้เพิ่มขึ้น

ย่อมสัมพันธ์กับการแพทย์และสาธารณสุขมีเพิ่มขึ้น และมีส่วนสัมพันธ์กับการลดภาวะการตายของประชากร โดยทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศกำลัง พัฒนา งบด้านสาธารณสุขมักเป็นสัดส่วนน้อย เมื่อ เปรียบเทียบกับงบของรัฐทั้งหมด (International Bank for Reconstruction and Development, 1985) และ มักจัดสรรให้แก่เขตเมืองเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะ ในโรงพยาบาลซึ่งประกอบด้วยเทคโนโลยีการแพทย์

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 114-115.

ชั้นสูงที่ต้องใช้งบประมาณค่อนข้างมากและผู้ที่ให้บริการส่วนใหญ่ก็มักเป็นผู้ที่อยู่อาศัยในเมือง มีฐานะดี สาเหตุที่สำคัญที่งบประมาณด้านสาธารณสุขได้รับสัดส่วนค่อนข้างต่ำ ได้แก่ การที่นักวางแผนมักจะมีแนวคิดที่ว่า ค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพเป็นค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภค (Consumption Expenditure) แทนที่จะพิจารณาว่าเป็นการลงทุนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ (Productive Investment) หรือเป็นการลงทุนด้านสังคมต่อบุคคล (ซึ่งรวมทั้งทุนมนุษย์) ซึ่งหมายถึง การศึกษา สุขภาพ และความชำนาญของแต่ละบุคคล⁵ การกระจายบริการด้านสาธารณสุขให้ประชากรส่วนใหญ่ นับว่ามีส่วนสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศ

ผลกระทบของการพัฒนาต่อการย้ายถิ่น

ตามทฤษฎีเศรษฐศาสตร์เชื่อว่าเป็นเพราะประชาชนเห็นว่าเป็นช่องทางในการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจที่ดีกว่าที่เดิมทั้งทางรายได้ อาชีพ การศึกษา การได้รับสาธารณสุขที่ดีกว่า เหล่านี้เป็นสิ่งคาดหวังในการย้ายถิ่น ดังนั้น ความแตกต่างกันในระดับการพัฒนาเศรษฐกิจระหว่างเมืองและชนบทจึงเป็นสิ่งที่รัฐควรใส่ใจมากเป็นพิเศษ ถ้าต้องการลดการย้ายถิ่น และเห็นการย้ายถิ่นเป็นเหตุของปัญหาบางอย่างในชุมชนเมืองและเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา ซึ่งเห็นได้จากการย้ายถิ่นของประชาชนส่วนใหญ่เกิดจากปัจจัยทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะกรุงเทพมหานครเป็นแหล่งรวมการพัฒนาและกลายเป็นแรงดึงดูดการย้ายถิ่น จากชนบทกลายเป็นการพัฒนาแบบกระจุกตัวในเมือง ผลดังกล่าวได้ก่อให้เกิดภาวะการว่างงานหรือการทำงานทำในระดับต่ำของกลุ่มผู้ย้ายถิ่น⁶

ดังนั้นการเน้นการพัฒนาที่ไม่พิจารณาเงื่อนไขทางเศรษฐกิจสังคมและความเท่าเทียมกันระหว่าง

ชนบทกับเมือง ระหว่างภาคกับภาค ย่อมส่งผลให้ความไม่เท่าเทียมกันทางสังคมสูงขึ้น

อีกประการหนึ่งจากแนวคิดของทฤษฎีพึ่งพามองว่า โครงสร้างขบวนการของระบบทุนนิยมของโลก (Capitalist World System) เป็นสาเหตุสำคัญของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของประเทศในโลกที่สาม ระดับความเป็นเมืองที่อยู่ในระดับสูงเกินไปถูกมองว่าเป็นผลมาจากปัญหาการเพิ่มของประชากรในระดับสูง ปัญหาการย้ายถิ่นจากชนบทสู่เมืองและปัญหาความยากลำบากในการทำอะไรทำนา ซึ่งแท้ที่จริงแล้วปัญหา ระดับความเป็นเมืองที่สูงดังกล่าวมีผลสำคัญสืบทอดมาจากขบวนการสร้างอาณานิคมในอดีต ตลอดจนการลงทุนข้ามชาติของประเทศที่พัฒนาแล้ว ในปัจจุบันซึ่งเน้นให้ประเทศโลกที่สามเปลี่ยนสถานภาพการผลิตด้านเกษตรกรรมมาเป็นผลิตสินค้าอุตสาหกรรมต่างๆ เพื่อการส่งออกภายใต้การกำกับดูแลด้านราคา ซึ่งเป็นการผูกขาดโดยบริษัทข้ามชาติอีกทีหนึ่ง การเน้นผลิตสินค้าต่างๆ เพื่อการส่งออกจะอาศัยเมืองใหญ่ๆ ในประเทศโลกที่สามเป็นเครือข่ายของบริษัทข้ามชาติเพื่อผลิตสินค้าและส่งรายได้กลับไปยังบริษัทแม่ที่อยู่ในประเทศที่พัฒนาแล้ว เครือข่ายบริษัทในโลกที่สามจำเป็นต้องอยู่ในเมืองหลักที่สำคัญๆ เพื่อให้ง่ายต่อการผลิต การติดต่อ และส่งรายได้ดังกล่าว ดังนั้นเมืองเอกในประเทศโลกที่สามจำเป็นต้องจ้างงานที่ไร้ฝีมือมากขึ้น เพื่อมาช่วยแรงงานวิชาชีพในเมือง ดังนั้นการพัฒนาจึงเน้นที่เมืองมากขึ้น ซึ่งส่งผลให้เกิดความลำเอียงในการพัฒนาระหว่างเขตเมืองและเขตชนบทและมีผลต่อการย้ายถิ่นตามลำดับ จะเห็นได้ว่ากระบวนการพัฒนาส่งผลกระทบต่อการย้ายถิ่น ไม่ว่าจะพิจารณารากฐานทฤษฎีการพัฒนาภาวะทันสมัยหรือทฤษฎีการพึ่งพา ประชากรย้ายถิ่นเพราะมีการคาดหวัง

⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 116.

⁶ Sjaatand, Larry, *The Cost and Returns of Human Migration*. *Journal of Political Economy* 1992 P. 80.

ว่าพื้นที่ที่จะย้ายไปอยู่ที่ใหม่นั้น จะให้โอกาสทางเศรษฐกิจดีกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่อยู่มาแต่เดิม⁷ เมื่อพิจารณาจากทฤษฎีต่าง ๆ ที่ได้นำเสนอแล้วนั้น ประเทศไทยย่อมหลีกเลี่ยงการย้ายถิ่นเข้าสู่เมืองไม่ได้ นานวันจะทวีปริมาณมากยิ่งขึ้นและยากต่อการแก้ไข ทั้งนี้เพราะกรุงเทพมหานคร เป็นศูนย์กลางรวมทุกอย่างของสังคมไทยทั้งการศึกษา การปกครอง เศรษฐกิจ เป็นต้น ดังนั้นเมืองใหญ่เช่นกรุงเทพมหานครจึงเป็นทั้งโอกาสและวิกฤตในตัวของมันสำหรับผู้คิดจะย้ายถิ่นเพื่อความเสี่ยง โดยเฉพาะความเสี่ยงทางเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ

ประชากรกับการพัฒนามิติทางทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

หากมองอย่างผิวเผินอาจเข้าใจว่า สาขาวิชาวิทยาศาสตร์และการพัฒนาทางเศรษฐกิจและประชากร เป็นสาขาวิชาที่แยกจากกัน ในความเป็นจริงทั้งสองศาสตร์นี้มีความสัมพันธ์กันยิ่ง เพราะเมื่อประเทศมีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วนั้น ได้ก่อให้เกิดผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ มองย้อนกลับทรัพยากรทางธรรมชาติขาดแคลน สิ่งแวดล้อมมีปัญหาย่อมส่งผลระทบต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจ กรณีตัวอย่างเช่นประเทศไทยมีโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่มุ่งเน้นทางด้านอุตสาหกรรมและภาคบริการเป็นหลัก ได้ทำให้สังคมชนบทอันเป็นส่วนของภาคเกษตรกรรมกำลังกลายเป็นสังคมเมืองอุตสาหกรรม การขยายตัวทางด้านอุตสาหกรรม ดังกล่าวนำมาซึ่งปัญหาหลายประการทั้งในด้านระบบ นิเวศและเศรษฐกิจสังคมเพราะการพัฒนาดังกล่าวมีแนวโน้มทำลายทรัพยากรที่สำคัญ กล่าวได้ว่าการพัฒนาในเชิงอุตสาหกรรมได้ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมลง ในเชิงปริมาณและคุณภาพ สำหรับภาคเกษตรกรรมมีความต้องการต่อที่ดิน เพื่อ

การเกษตร แต่การขยายตัวทางอุตสาหกรรมและชุมชนเมืองก็มีความต้องการ ที่ดินเพื่อที่อยู่อาศัย และประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มากขึ้น ได้ไปทำลายน้ำและป่าอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งมีผลต่อเนื่องทำให้ความยากจนจะทวีความรุนแรงมากขึ้น เกิดช่องว่างของรายได้ระหว่างประชากรในเขตชนบทและเขตเมือง ประเทศไทยนับว่ากำลังเดินสวนทางกับการพัฒนาแบบยั่งยืน (Sustainable Development) ดังนั้นประชากรสัมพันธ์กับการรักษาทรัพยากรอย่างไรและสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาแบบยั่งยืน(Sustainable) เป็นประเด็นที่ควรศึกษาอย่างยิ่ง

การคงสภาพของทรัพยากรทางธรรมชาติและ การผลิตทรัพยากรทดแทน

ทรัพยากรทางธรรมชาติ เช่น น้ำ ป่าไม้ ดิน พืชพันธุ์ต่าง ๆ รวมทั้งสัตว์ป่า เป็นต้น เป็นทรัพยากรที่สามารถทดแทนให้คงสภาพเดิมได้ต้องใช้เวลานาน ทรัพยากรประเภทนี้จะไม่สูญหากอัตราการบริโภคไม่ขยายตัวเกินกว่าที่ทรัพยากรทางธรรมชาติจะปรับตัวได้ ส่วนทรัพยากรประเภทหมดแล้วหมดเลย เช่น แร่ต่างๆ นับวันจะหมดไปจากโลกแน่นอน ซึ่งเกิดจากการเพิ่มประชากรโลกและอัตราการบริโภคของประชากรอยู่ในอัตราสูง อัตราการขยายตัวของที่ดินเพื่อการเกษตรลดลงและปัญหาเรื่องที่ดินเสื่อมคุณภาพ นับว่าการเผาผลาญทรัพยากรธรรมชาติเป็นกระบวนการพัฒนา เศรษฐกิจอุตสาหกรรมและการเพิ่มจำนวนประชากรในที่สุดส่งผลต่อสิ่งแวดล้อมและเสื่อมสภาพของระบบนิเวศในเขตเมือง

ผลกระทบของการเพิ่มประชากรต่อทรัพยากร และการพัฒนาแบบยั่งยืน

การขยายตัวทางเศรษฐกิจควรสัมพันธ์กับการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้น ควรพิจารณาประชากรรูปแบบการบริโภค (หรือการผลิต) และเทคโนโลยีในส่วนที่

⁷ เกื้อ วงศ์บุญสิน เรื่องเดิม, หน้า 126-127.

เกี่ยวกับ
ดังต่อไปนี้

สิ่งแวดล้อม
ประชากร
อาจเป็น
ด้วยปร
ในระดับ
สังคมที่
ของปร
แต่มีค
ไม่มีเล
การสิ้น
และทา
การตา

ทางสิ่งแ
เจริญเต
น้อยกว
ปัญหา
ได้มาจ
ธรรมช
การโยก
ของปร
ประชา

⁸ เรื่องนี้

เกี่ยวกับผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมโดยอาศัยสมการดังต่อไปนี้

- I = PAT โดยที่
 I คือ มาตรการผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม
 P คือ ดัชนีประชากร
 A คือ การบริโภคต่อหัวและ
 T คือ มาตรการทำลายสิ่งแวดล้อม ซึ่งผลจากเทคโนโลยีที่ใช้เพื่อการบริโภค

ประชากรเป็นกระบวนการเกี่ยวกับการพัฒนาสิ่งแวดล้อมเศรษฐกิจสังคม เช่น คุณภาพชีวิตของประชากรและคุณภาพสิ่งแวดล้อม ผลกระทบดังกล่าวอาจเป็นในทางลบ ทั้งในสังคมที่มีลักษณะซึ่งประกอบด้วยประชากรที่มีรายได้สูง มีอัตราเพิ่มของประชากรในระดับสูง แต่กลับมีเทคโนโลยีในระดับต่ำและในสังคมที่มีลักษณะซึ่งประกอบด้วยการมีอัตราการเพิ่มของประชากรในระดับต่ำ มีมาตรฐานการครองชีพสูง แต่มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเพียงเล็กน้อยหรือไม่มีเลย ดังนั้น สิ่งแวดล้อมที่เสื่อมคุณภาพลงและการล้นของทรัพยากรจะส่งผลกระทบต่อทั้งในทางตรงและทางอ้อมต่อกระบวนการทางประชากรอันได้แก่ การตาย การเกิดและการย้ายถิ่น^๑

ประชากรนับว่ามีบทบาทในการกำหนดคุณค่าทางสิ่งแวดล้อม กล่าวคือถ้าในอดีตประเทศไทยมีความเจริญเติบโตด้านประชากรน้อย ในปัจจุบันคงมีประชากรน้อยกว่านี้ ความหนาแน่นของประชากรในเขตเมืองปัญหามลพิษคงน้อยตามไปด้วย การเพิ่มของประชากรได้มาจากผลบวกของจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นตามธรรมชาติ (ผลต่างของจำนวนเกิดและจำนวนตายกับการโยกย้ายถิ่นสุทธิ) ดังนั้นการแก้ไขปัญหาการเพิ่มขึ้นของประชากรจึงขึ้นอยู่กับการควบคุมการเจริญพันธุ์ของประชากร

หากพิจารณาในแง่ประเทศไทย นับว่ามีอัตราการเพิ่มประชากรลดลง ประกอบกับก่อนพุทธศักราช 2540 ประเทศไทยมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจ โดยมุ่งเน้นในภาคอุตสาหกรรมเป็นหลัก ซึ่งได้นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้างและคุณภาพในด้านโครงสร้างการผลิตนั้นทำให้ตลาดแรงงานที่มาจากภาคเกษตรกรรมค่อย ๆ เปลี่ยนไปในหลายประการ เช่น ในรูปแบบวิถีชีวิตและฐานแห่งวัฒนธรรม ซึ่งบัดนี้ระบบอุตสาหกรรมดังกล่าวได้มีส่วนทำลายคุณภาพชีวิตแบบสังคมจารีต ส่วนในด้านสิ่งแวดล้อม โครงสร้างการผลิตดังกล่าวได้เพิ่มผลผลิตอย่างรวดเร็ว เพื่อตอบสนองความต้องการด้านอุปโภคและบริโภคของประชากรที่เพิ่มขึ้น ฐานการผลิตที่ต้องอาศัยเทคโนโลยีอันทันสมัยที่มีศักยภาพในการทำลายสิ่งแวดล้อมอย่างรวดเร็วเช่นกัน บวกกับประเทศไทยในระยะเวลาที่ผ่านมา มียุทธวิธีพัฒนาประเทศเพียงด้านเดียวเป็นหลักนั้นคือ ภาคธุรกิจอุตสาหกรรมและรูปแบบการบริโภคและวิถีชีวิตที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศแบบยั่งยืน

โดยทั่วไปแล้วเรามักถือว่ารายได้และ GDP (Gross Domestic Product) เป็นเครื่องวัดประชากรในด้านเศรษฐกิจ คือถือรายได้ของมวลรวมประชากรเป็นสำคัญ เมื่อประชากรมีรายได้เพิ่มขึ้นก็มีกำลังการซื้อเพิ่ม เมื่อการซื้อเพิ่มขึ้นก็ไปกระตุ้นการผลิตให้เพิ่มขึ้นตามไปด้วย รวมทั้งการจ้างงาน ซึ่งเป็นตัววัดการขยายตัว ข้อนี้ปฏิเสธไม่ได้เพราะเศรษฐกิจถือว่าเป็นเส้นเลือดของสังคม แต่ไม่ควรมองข้ามความจริงเพียงด้านเดียว คือไม่ควรจำกัดแต่เพียงรูปของตัวเงิน แต่มีความจริงที่เกี่ยวกับประชากรประเทศชาติอยู่อีกด้านหนึ่งคือ ความคงอยู่ของทรัพยากรธรรมชาติแหล่งน้ำ ป่าไม้ ที่มีความเชื่อมโยงระหว่างประชากรและการเสื่อมสูญ เมื่อผลลบทางเศรษฐกิจเกิดขึ้นนั้น หมายถึงการเร่งการย้ายถิ่นเข้าสู่เมือง นำมาซึ่ง

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า 196.

การบีบคั้นทางสิ่งแวดล้อมในเมือง ประชากรเศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมนับว่าสัมพันธ์กันยิ่ง หากแต่ว่าในปัจจุบันความสัมพันธ์ดังกล่าวมักจะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและทรัพยากร กรณีตัวอย่างประเทศไทย อาจกล่าวได้ว่าความสำเร็จทางเศรษฐกิจนั้นส่วนหนึ่งเป็นเพราะไปทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรถูกทำลายท่ามกลางความเติบโตทางเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมเป็นพิษ นับว่าประเทศไทยเดินสวนทาง การพัฒนาที่ละเลยความยั่งยืนของทรัพยากร

การขยายตัวทางเศรษฐกิจ ต้นทุนทางสังคม และสิ่งแวดล้อม

ในขณะที่ประเทศไทยกำลังเดินทางสวนกระแส การพัฒนาแบบยั่งยืน ท่ามกลางการขยายตัวทางเศรษฐกิจในความเป็นจริงแล้ว GNP (Gross National Product) เป็นเครื่องวัดเกี่ยวกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างเดียว แต่ไม่อาจบอกอะไรแก่เรา มากเกี่ยวกับความเป็นอยู่ของประชาชน ความอุดมสมบูรณ์ ความสุขสมบูรณ์ของสังคมหรือคุณภาพสิ่งแวดล้อม อาจสรุปได้ว่า

- GNP ที่สูงขึ้นไม่ได้ชี้ให้เห็นถึงคุณภาพชีวิตของประชาชนแต่อย่างใด
- GNP ไม่ได้แสดงถึงการแบ่งทรัพยากร ทรัพย์สินสมบัติและรายได้ระหว่างกลุ่มชนในสังคม
- ในตัวเลขของ GNP ยังไม่ได้มีการหักค่าเสื่อมของทรัพยากรธรรมชาติ GNP ไม่ได้แสดงให้เห็นเลยว่าจะเพื่อให้ได้มาซึ่งความเจริญและการขยายตัวทางเศรษฐกิจ

เราต้องสูญเสียอะไรไปบ้างในส่วนที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติ? GNP เป็นเครื่องชี้ที่มีไว้เพื่อกระตุ้นให้มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจ คือเป็นตัวเร่ง

การผลิต กระตุ้นการบริโภค การลงทุนเพื่อตอบสนอง การบริโภค เป็นการเน้นในเชิงปริมาณเพราะตามความเป็นจริงแล้ว GNP จะสูงขึ้นสัมพันธ์กับมลภาวะ ขยะ ของเสียอยู่เสมอ แต่เรามากขึ้นชมกับการเพิ่ม GNP (Gross National Product) ที่สูงขึ้น เพราะเป็นการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ดูเหมือนว่าเป็นการลุ่มหลงในวัตถุนิยม ดูเหมือนว่าเป็นทางตันของการพัฒนา

ทางออกทางเศรษฐกิจแบบใหม่เพื่อความคงอยู่ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในปัจจุบัน กระแสการเรียกร้องทางสิ่งแวดล้อมเพื่อเป็นทางออกใหม่ให้สอดคล้องประสานกับการจัดระบบเศรษฐกิจแบบใหม่ที่เรียกว่า เศรษฐศาสตร์สีเขียว (Green Economics) เป็นแนวคิดที่ประสานระหว่างประชากร โลก ธรรมชาติ และเศรษฐศาสตร์เข้าด้วยกัน แต่ เศรษฐศาสตร์ สีเขียวเน้นเรื่องคุณภาพของประชาชน โดยศึกษาอะไรคือความต้องการของมนุษย์ที่ถูกปลูก ให้เติบโตตามกระแสระบบทุนนิยม ซึ่งพอสรุปแนวคิดของเศรษฐศาสตร์สีเขียวได้ดังนี้

- การสนองความต้องการทางวัตถุไม่อาจทำให้มนุษย์ หรือสังคมมีความสุขสมบูรณ์มากขึ้นเท่าใดนัก
- นอกจากนั้นการแสวงหาวัตถุของคนกลุ่มหนึ่ง (ซึ่งแสวงหาแบบไร้ขอบเขต) มีส่วนจะทำให้คนอีกกลุ่มหนึ่ง (ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ในสังคม) ตกอยู่ในความทุกข์ยาก เพราะคนส่วนน้อยกลุ่มนั้นจะเอาทรัพยากร ส่วนใหญ่ไปครอบครองและไปใช้เกือบหมด เศรษฐศาสตร์สีเขียวยึดคำพูดคานธีที่ว่า "โลกเรามีทรัพยากรเพียงพอสำหรับสนองความต้องการของมนุษย์ แต่มีไม่พอสำหรับความโลภของมนุษย์"¹⁰ ในความหมายนี้จึงเป็นเรื่องของการจัดการทางเศรษฐกิจสังคมให้ไปในทิศทางที่สนองความต้องการที่แท้จริงของมนุษย์ คือ

⁹ ปริชา เบียมพงศ์สานต์. สิ่งแวดล้อมและการพัฒนา. (กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540) หน้า 162.

¹⁰ ปริชา เบียมพงศ์สานต์. เศรษฐศาสตร์สีเขียวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ. (กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539) หน้า 66.

ความ
จนกิ
ขึ้นม
ชีวิต
ทดแ
นิเวศ
สร้าง
ของเ
นาน
ได้ใน
สามา
การผ
สร้าง
ดังนี้
ที่ม

ความต้องการบริโภควัตถุ ที่หายที่สุดมาลงที่ทำลายวัตถุ จนเกินขีดความสามารถของทรัพยากรของโลกจะผลิต ขึ้นมาทดแทนหันท้ายที่สุดมาลงที่ทำลายวัตถุจนเกิน ขีดความสามารถของทรัพยากรของโลกจะผลิตขึ้นมา ทดแทนทันความต้องการ และความต้องการให้ระบบ นิเวศยั่งยืนและยาวนาน ซึ่งจะต้องมาเริ่มที่จิตสำนึก สร้างระบบเศรษฐกิจใหม่คือ

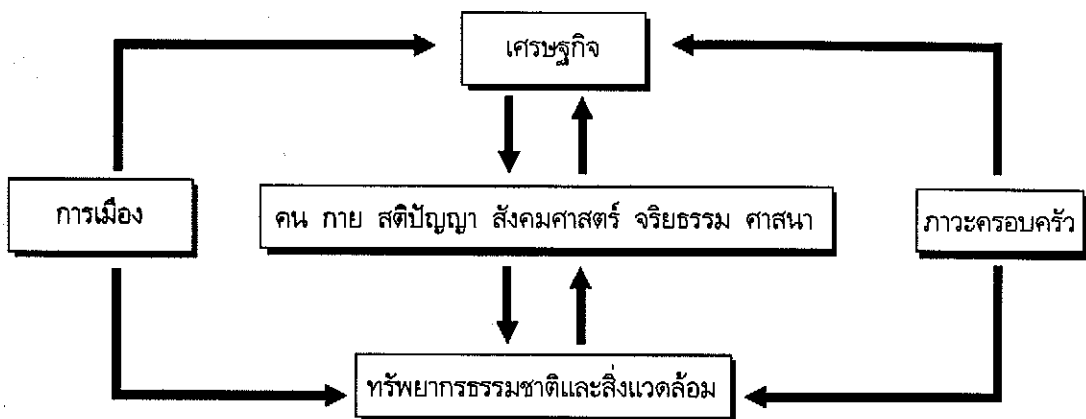
- ต้องลดวิธีการผลิตทางอุตสาหกรรมที่ระบาย ของเสียและสารมีพิษออกมาจำนวนมากมาย
- เน้นหลักการพึ่งตนเองและความยั่งยืนยาว นาน โดยใช้ระบบการกระจายกิจกรรมทางเศรษฐกิจ
- มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ทดแทนใหม่ ได้ในปริมาณที่เหมาะสมและรู้จักอนุรักษ์ทรัพยากรที่ไม่ สามารถหาใหม่ได้
- ส่งเสริมการโยกย้ายรายได้ทรัพยากรปัจจัย การผลิตจากกลุ่มผู้มั่งมีไปสู่กลุ่มผู้ยากไร้
- มีการสร้างระบบการทำงานที่มีลักษณะ สร้างสรรและสร้างความพึงพอใจแก่ผู้ทำงาน

- การจัดการระบบเศรษฐกิจ ตั้งอยู่บนพื้นฐาน ของการสร้างองค์กรแบบสหกรณ์และใช้เทคโนโลยี แบบใหม่ที่สอดคล้องกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม¹¹

จากแนวคิดที่ได้นำเสนอมานี้แล้วนั้น เป็นการ จัดการทางระบบเศรษฐกิจใหม่ต้องตอบสนองความ ต้องการที่ประสานกับความสุขของสังคมโดยไม่ละเลย สิ่งแวดล้อม เพื่อให้ได้ผลผลิตมวลรวมของชาติที่พึงอยู่ได้ และธรรมชาติสิ่งแวดล้อมก็ยังคงอยู่กับสังคมโลกต่อไป เราไม่อาจสรุปได้ว่า ประชากรเป็นปัจจัยหลักที่ก่อให้เกิดวิกฤตการณ์ทางสิ่งแวดล้อม แต่ทางออกที่ดีกว่าคือ ประชากรควรมีขนาดพอเหมาะสมควรกับ

- ระดับการผลิตสินค้าให้เพียงพอกับประชากร ที่เพิ่มขึ้น
- ต้นทุนแรงงาน ควรอยู่ในระดับเพียงพอ มิฉะนั้นจะส่งผลตามมาคือ อัตราว่างงาน
- สิ่งแวดล้อมจะคงอยู่ได้ถ้าประชากรเพิ่มขึ้น อย่างรวดเร็ว

ดังนั้นขอเสนอรูปแบบการพัฒนาที่สอดคล้อง ประสานระหว่างประชากร เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ¹²

¹¹ ปรีชา เบียมพงศ์สานต์. เรื่องเดียวกัน, หน้า 68.

¹² ปรีชา เบียมพงศ์สานต์. เศรษฐศาสตร์การพัฒนาเบื้องต้น. (กรุงเทพฯ : ธรรมสารการพิมพ์, 2542.) หน้า 180.

จากตารางที่นำเสนอข้างบนนั้น แสดงว่าในกลุ่มประเทศพัฒนาแล้วและค่อนข้างพัฒนา เช่น ยุโรป อเมริกาเหนือและญี่ปุ่น ซึ่งมีประชากรน้อยกว่า 1 ใน 3 ของประชากรโลก แต่มีระดับการบริโภคค่อนข้างสูง โดยเปรียบเทียบแล้วแต่เป็นตัวก่ออันตรายต่อสภาวะแวดล้อมของโลก ให้ความยากของโลกรวมกันกว่า 5 ใน 6 ส่วน และปล่อยของเสียในรูปแบบต่าง ๆ เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาที่มีความเจริญเติบโตของประชากรสูง ได้ก่อปัญหาในด้านเศรษฐกิจและการพัฒนาทางการเมือง รวมทั้งคุณภาพชีวิตเท่านั้น แต่กลับไม่เป็นตัวก่อปัญหาสิ่งแวดล้อมมากนัก

ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและสวัสดิการ

ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เป็นกลไกที่สำคัญในอันจะไปถึงสวัสดิการของมนุษย์ที่ดีขึ้น จากแนวความคิดดังกล่าว John Maynard Keynes ได้กล่าวไว้ในปี 1930 ด้วยความสงสัยว่า ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืนนั้นสามารถจะเกิดได้หลังจากที่มีการปฏิวัติอุตสาหกรรม แต่คาดหวังได้หรือไม่ว่าความเจริญเติบโตนี้จะยั่งยืนยาวนานตลอดไป เพราะอาจมีเหตุบางอย่างเข้ามาขัดจังหวะ เช่น ภาวะสงครามหรือภัยธรรมชาติ เป็นต้น คำอธิบายของ Keynes ความสำเร็จในอันที่มีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจแบบยั่งยืนยาวนานนั้น สามารถจะแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เรียกว่า ความขาดแคลนได้เท่านั้นในทัศนะของ Keynes กล่าวว่าจะต้องมีการประหยัดเพื่อให้สังคมมีความสุขในที่สุด เมื่อใดก็ตามมนุษย์ให้วัตถุที่พึงประสงค์ทั้งหมดแล้ว เขาจะไม่ปฏิบัติหน้าที่ในสังคมอีกต่อไป ดังนั้น Keynes จึงเห็นว่าความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นสิ่งที่ดี แต่ไม่ใช่ดีในตัวของมันเอง แต่ดีในแง่ที่ว่าเป็นพื้นฐานในอันที่จะทำให้ชีวิตมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น¹³

ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

นักเศรษฐศาสตร์ส่วนหนึ่งมีความเห็นว่าการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมิได้เพิ่มสวัสดิการความเป็นอยู่ของประชาชน แต่กลับทำให้สวัสดิการเลวลง ประเด็นที่เป็นข้อโต้แย้งของการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของประชากรและผลผลิตคือ จะทำให้สิ่งมีชีวิตอื่น ๆ สูญพันธุ์ไป กล่าวได้ว่าสิ่งต่าง ๆ ในโลกนี้มีความที่จะเริ่มขาดแคลนเมื่อมีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมากขึ้น อุปสงค์ต่ออาหารที่เพิ่มขึ้นของประชากรกลุ่มที่มั่งคั่งร่ำรวยเป็นเหตุให้ชาวชนบทต้องใช้ดินทุกตารางนิ้วอย่างมีประสิทธิภาพ แต่ความจริงมีอยู่ว่าที่ดินมีคงที่การเพิ่มขึ้นของประชากรและผลผลิตจะทำให้ราคาของผลผลิตสูงขึ้น และกระตุ้นให้เจ้าของที่ดินเพิ่มผลผลิตต่อไร่ให้สูงขึ้น Mishan ได้เสนอให้เห็นความแตกต่างระหว่างคำว่า Modernists และ Environmentalists พวกเขาต้องการบริโภคสินค้าและบริการให้ได้มากที่สุด ฉะนั้นพวกนี้จะชอบนโยบายทุกนโยบายที่ทำให้อัตราการเจริญเติบโตของผลผลิตอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น พวกเขาไม่สนใจต่อคุณภาพชีวิต เช่น เสียงรบกวนและความสับสนวุ่นวายของการดำรงชีวิต ส่วนพวก Environmentalists เต็มใจที่จะสละความสะดวกสบายที่ได้รับจากผลผลิตของเทคโนโลยีใหม่ ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งความสุขมากขึ้น¹⁴

จากทัศนะที่ให้ไว้ข้างต้นจะเห็นว่าความขัดแย้งระหว่างนักเศรษฐศาสตร์สมัยนิยมที่เร่งการผลิต กระตุ้นการบริโภค การลงทุนเพื่อตอบสนองการบริโภค กับนักอนุรักษ์นิยมที่เรียกร้องความคงอยู่ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่มาถึงปัจจุบันการพัฒนาได้มาถึงจุดติดตัน สองแนวความคิดดังกล่าวควรประสานความคิดหาทางออกจากจุดติดตันทางพัฒนา สิ่งจำเป็นคือ การปรับยุทธศาสตร์การพัฒนา ซึ่งจะ

¹³ วัฒนา สุวรรณแสง จันเจริญ, เศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อมและสุขภาพ. (กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.) หน้า 197-198.
¹⁴ เรื่องเดียวกัน

ต้องมุ่งไป
แต่ในขณะ
ผู้ยากไร้
การพัฒนา
มีอยู่สองม
1.
ในชนบท
2.
เพื่อพิทักษ์
ทางออกจ
ฐาน
ทางด้านเศรษฐ
สิ่งแวดล้อมแ
คือ
1. ก
หลัก เน้นอนุ
2. ให้
การรักษาทรัพ
ใช้ทุนไปบำรุง
ผูกทำลาย
3. ปฏิ
มีการสร้างจิตใจ
ทางธรรมชาติ
ที่เป็นภัยต่อสิ่ง
สิ่งแวดล้อม แต่
อยู่เท่าเดิม
4. ส่งเส
แนวใหม่ มีการสร

¹⁵ ปรีชา เปี่ยมพงศ์
¹⁶ เรื่องเดียวกัน หน้า
¹⁷ เรื่องเดียวกัน หน้า

ต้องมุ่งไปยังเรื่องความมั่นคงและเสถียรภาพทางนิเวศ แต่ในขณะเดียวกันก็ไม่ละเลยเรื่องการปรับปรุงชีวิตของผู้ยากไร้ทางด้านเศรษฐกิจสังคม ซึ่งจะต้องมีพื้นฐานการพัฒนายั่งยืนยาวนาน(Sustainable Development) มีอยู่สองมิติด้วยกันคือ

1. สนองความต้องการของมวลชนผู้ยากไร้ในชนบท และในเมือง
2. วางขีดทางนิเวศให้แก่กระบวนการพัฒนาเพื่อพิทักษ์รักษาฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม¹⁵

ทางออกจากวิกฤตการณ์ทางสิ่งแวดล้อม

ฐานแห่งการพัฒนายั่งยืนยาวนานนั้น หากมองทางด้านเศรษฐศาสตร์ ควรแสวงหาความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจเพื่อรองรับประชากรในอนาคตคือ

1. ความยั่งยืน คือเป้าหมายหลัก มีเป้าหมายหลัก เน้นอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
2. ให้ความสำคัญแก่ทุนธรรมชาติ มีทุนในการรักษาทรัพยากรที่มีอยู่ทางธรรมชาติให้คงอยู่และใช้ทุนไปบำรุงรักษาและทดแทนทรัพยากรธรรมชาติที่ถูกทำลาย
3. ปฏิรูประบบการใช้เครื่องมือและนโยบาย มีการสร้างจูงใจให้ประชาชนมีจิตสำนึกในการรักษาทุนทางธรรมชาติ เช่น ภาษีทางนิเวศ คือลงโทษกิจกรรมที่เป็นภัยต่อสิ่งแวดล้อม และให้รางวัลหรือเพิ่มภาษีสิ่งแวดล้อม แต่ลดภาษีรายได้โดยที่ภาระภาษีทั้งหมดอยู่เท่าเดิม
4. ส่งเสริมการวิจัยและศึกษาเศรษฐศาสตร์แนวใหม่ มีการสนับสนุนให้มีการวิจัยเพื่อได้องค์ความรู้

ใหม่ เช่น เศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อม เศรษฐศาสตร์แนวนิเวศ

ฐานแห่งการพัฒนาแบบยั่งยืนดังกล่าวได้กลายเป็นอุดมการณ์การพัฒนาของไทย จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (2535-2539)¹⁶ เริ่มมองเห็นความจำเป็นในการกำหนดแนวความคิดการพัฒนายั่งยืนโดยมีวัตถุประสงค์หลัก 3 ประการ

1. รักษาความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจพร้อมกับเสถียรภาพของระบบเศรษฐกิจ
2. ส่งเสริมการกระจายรายได้และพัฒนาชนบท
3. พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ปรับปรุงคุณภาพชีวิต รวมทั้งคุณภาพสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

โดยส่วนรวมแล้วแผนฯ 7 ยังไม่มีความชัดเจนเกี่ยวกับความเชื่อมโยงระหว่างการพัฒนากับการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในความเป็นจริง แนวทางแบบนี้ไม่อาจจะนำเราไปสู่ความสำเร็จได้เลย เพราะที่ผ่านมาการขยายตัวอย่างรวดเร็วทางเศรษฐกิจและสังคม (ก่อนแผนฯ 8) สิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลายโดยในช่วง 2 ปีแรกของแผนฯ 7 ยังไม่ถูกทำลายถึงปีละ 1 ล้านไร่ สภาพพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติยอมรับว่า ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นผลพวงจากการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว รายงานสรุปผลการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในระยะครึ่งแผนฯ 7 ซึ่งให้เห็นถึงความล้มเหลวแทนที่เราจะมีการพัฒนาแบบยั่งยืน เรากลับได้การพัฒนาแบบล้มจม จนมาถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ประเทศไทยยังคงยึดมั่นในอุดมการณ์การพัฒนาแบบยั่งยืนต่อไปโดยมองสังคมไทยที่พึงปรารถนาในอนาคตไว้หลายประการ เช่น ควรเป็นสังคมที่พัฒนาอย่างได้ดุลยภาพระหว่างเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมและยุทธศาสตร์

¹⁵ ปรีชา เบียมพงศ์สานต์. เศรษฐศาสตร์สีเขียวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ. หน้า 197-199.

¹⁶ เรื่องเดียวกัน. หน้า 197.

¹⁷ เรื่องเดียวกัน. หน้า 230.

การพัฒนาสนับสนุนมิติด้านสิ่งแวดล้อมเข้ากับมิติทางเศรษฐศาสตร์ เพื่อให้การพัฒนาเศรษฐกิจก่อความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตน้อยที่สุด¹⁷ แสดงให้เห็นสาระสำคัญของแผนฯ 8 ยังให้ความสำคัญ การพัฒนาเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดความยั่งยืนบนพื้นฐานของสุขภาพที่ดี รายได้ที่สูงขึ้นของประชากรในชาติและได้ดำเนินมาจนกระทั่งปัจจุบัน (2540) แม้การพัฒนาจะชลอตัวอยู่บ้าง โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจตามกระแสพลวัตเศรษฐกิจโลก แต่ประเทศไทยยังคงยืนหยัดกับแนวคิดด้านการพัฒนาตามแผนฯ 8 โดยเพิ่มเติมยุทธศาสตร์บางประการในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 คือ ยุทธศาสตร์การพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ให้ทันกระแสสังคมโลก ในขณะเดียวกันก็ประสานเชิงอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นไปด้วย

สรุปได้ว่า ประเทศไทยได้กำหนดในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 สอดคล้องตามนโยบายของคณะกรรมการด้านสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติแล้วนั้น เพื่อให้เกิดการพัฒนาแบบยั่งยืน โดยในอดีตประเทศไทยเรามุ่งพัฒนาในด้านเศรษฐกิจ และให้การบริการเป็นหลักตามกระแสระบบทุนนิยมตามแบบฉบับอารยธรรมตะวันตกเพื่อให้ได้ผลผลิตมากขึ้น และถือรายได้ของประชาชนในชาติเป็นหลักในการพัฒนาประเทศ แต่การพัฒนาในด้านเศรษฐกิจ

เป็นด้านหลักนั้นได้ทำลายวิถีชีวิตของชุมชนต่อเนื่อง ชาวชนบทต้องอพยพจากถิ่นฐานเข้าสู่เมืองใหญ่เพราะที่ดินเสื่อมโทรมทรัพยากรธรรมชาติถูกเผาผลาญ เพื่อเอาไปเป็นวัตถุดิบในภาคอุตสาหกรรมและบริการ เมื่อเมืองใหญ่เป็นศูนย์รวมเทคโนโลยีอุตสาหกรรม บริการจึงกลายเป็นแหล่งรวมของผู้อพยพเป็นจำนวนมากและได้นำมาซึ่งสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ (การพัฒนาดังกล่าวนับว่าบั่นทอนความมั่นคงของชุมชนในชนบทและความไม่ยั่งยืนของสังคมโดยรวม) เพราะเป็นการพัฒนาไม่สัมพันธ์กันระหว่างเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และประชากร การพัฒนาที่ยั่งยืนนั้นประชากรในชาติควรมีการศึกษาสุขภาพอนามัยที่ดี ภายใต้ต้นนโยบายการวางแผนของรัฐเข้ามาจัดการให้เป็นรูปธรรม เพื่อให้ได้คุณภาพกับขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างมีเป้าหมายตามหลักเศรษฐศาสตร์สีเขียวที่คั่นอยู่กับธรรมชาติได้ ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ต้องไม่ลุ่มหลงในอารยธรรมวัตถุนิยมตามตะวันตกมากเกินไปกำลังประชากรของไทยจะรับและตามทัน หากแต่ว่าควรมีนโยบายการพัฒนาที่ชัดเจนบนฐานแห่งเศรษฐกิจแนวใหม่ที่เป็นทางออกท่ามกลางความตึงตันของการพัฒนาตามแนวระบบทุนนิยมที่เคยและกำลังเป็นอยู่ ตามแนวพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับ 8-9 ที่มีคนเป็นศูนย์การพัฒนา พัฒนาให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ให้ทันสังคมโลกภายใต้กระบวนทัศน์ใหม่เพื่อความยั่งยืนยาวนานของสังคมไทย

เกื้อ
ปรีชา
ทับทิม
ปรีชา
วัฒนา
Sjaata
United

บรรณานุกรม

- เกื้อ วงศ์บุญสิน. ประชากรกับการพัฒนา. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.
- ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์. เศรษฐศาสตร์สีเขียวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- ทับทิม วงศ์ประยูร. เศรษฐศาสตร์การพัฒนาเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : ธรรมราชการพิมพ์, 2542.
- ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์. สิ่งแวดล้อมและการพัฒนา. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.
- วัฒนา สุวรรณแสง จันเจริญ. เศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อมและสุขภาพ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.
- Sjaatand, Larry. **The Cost and Returns of Human Migration.** Journal of Political Economy 1992.
- United Nation Fund for Population Activities. **Population, Resoures and The Environment.: The Critical Challenges.** U.S.A.Automcd.